

vlastně válkou, kterou proti všem svým skutečným i domnělým odpůrcům nový režim rozpoutal.⁸¹ Bystrov rovněž ve svém článku upozorňuje na zákon o protiprávnosti komunistického režimu, v němž byl tento režim označen za „zločinný, nelegitimní a zavrženíhodný“ a odpor proti němu za „legitimní, spravedlivý, morálně oprávněný a hodný úcty“. Kromě toho byl již v roce 1991 přijat zákon o době nesvobody, který konstatoval, že komunistický režim porušoval lidská práva i své vlastní zákony.

Podle advokáta Milana Hulíka se při posuzování oprávněnosti protikomunistického odboje a jeho nejradikálnějších forem můžeme odvolávat na přirozené právo, které po staletí dovolovalo odpor vůči tyranovi.⁸² Aktivní odpor proti totalitním režimům, a to i v jeho ozbrojené formě, legitimizovala Všeobecná deklarace lidských práv. Přijalo ji 10. prosince 1948 Valné shromáždění OSN a stala se základem pro další deklarace a pakty garantující práva, která začala být označována jako základní lidská a občanská práva.

Není snad jediného ze třiceti článků této deklarace, který by neprotiřecil praxi komunistického režimu. Kupříkladu podle článku číslo 3 „má každý právo na život, svobodu a osobní bezpečnost“. Podle článku číslo 5 „nesmí být nikdo podrobován mučení nebo krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu“. Deklarace výslovně neregulovala možnost boje proti totalitě, ale podle Hulíka zákonitě vyvolávala otázku, jak se bránit proti režimu, který tato práva nedodrží: „Každý má právo na účinnou ochranu proti činům, které porušují základní práva, jež jsou mu přiznána ústavou nebo zákonem, před vnitrostátními soudy“ (článek č. 8).⁸³

2.3 Za mřížemi

Někteří odpůrci skupiny tvrdí, že Mašínové zveličují účinek svých sabotáží na režim. Podle Barbary Masin bratři a jejich přátelé již v roce 1951 pochopili, že v hlídaném státě (kontroly SNB – zejména veřejné dopravy, ale i osobních automobilů, infiltrace agentů StB, udavači) lze v tak malé skupině velmi těžko provádět účinnou odbojovou činnost. Ani na počátku svého konání si nedělali iluze, že by zrovna jejich činnost vedla k pádu totality. Jak řekl Ctirad Mašín v rozhovoru: „V gigantickém celosvětovém zápasu, jehož se účastní stovky milionů lidí, se nedá mluvit o rozhodujícím momentu, o rozhodující okolnosti, ani rozhodující akci několika milionů lidí, natož o významu

⁸¹ Bystrov, Vladimír: *Prezidentova ztracená šance* [online]. 2005 [cit. 10. dubna 2008]. Dostupné z: <http://neviditelnypes.lidovky.cz/p_spolecnost.asp?r=p_spolecnost&c=A051029_185646_p_spolecnost_wag>

⁸² V moderních českých dějinách jsou příkladem legionářů či již zmíněné seskupení Tři králové.

⁸³ Hulík, Milan: Právní pohled na násilný odpor vůči komunistickému režimu v 50. letech. In: *Moc verus občan. Úloha represie a politického násilí v komunizme*. Bratislava 2005, s. 74.

akcí několika jednotlivců na výsledek zápasu.“⁸⁴ Svou skupinu však z bezpečnostních důvodů rozšířit nechtěli. Z dnešního hlediska se to jeví jako prozíravé, neboť infiltrace agentů StB byla v období zakladatelského režimu účinná. Jak řekl Ctirad Mašín: „Jakmile se organizace rozroste, nedá se utajit a vše dříve nebo později ‚spadne‘, což se odehrálo za války velmi často, a ještě mnohem častěji za totality. Dobré utajení znamená ovšem menší možnosti, menší výkon. Rozsáhlá činnost vyžaduje více lidí, brzký konec, většinou konec skupiny dříve, než bylo cokoli dokázáno.“

Právě nedokonalé utajení či zapojení mnoha osob se stalo osudným pro řadu jiných odbojových skupin. Kupříkladu v roce 1949 bylo odhaleno plánované vojenské povstání. Skupina, v jejímž čele stáli Květoslav Prokeš, Jaroslav Borkovec a Rudolf Hrbek, chystala nejradiikálněji pojatý výkon rezistence. Dne 17. května 1949 měly být obsazeny hlavní úřady, zatčeny vedoucí osobnosti KSČ, vyhlášeno stanné právo, rozpuštěno Národní shromáždění atd. Pokus se nezdařil – již o den dříve nastalo rozsáhlé zatýkání.⁸⁵

Pozice StB byla v únoru 1948 výhodnější než situace gestapa v březnu 1939. Kromě jiného měli komunisté návod a mohli „opisovat“ od tajné policie minulého režimu. Téměř všechny odbojové skupiny byly zlikvidovány jak vlastním neprofesionálním přístupem, tak i rozsáhlou sítí konfidentů. StB nejenže vstupovala do odbojových seskupení, ale jejich činnost také podněcovala. V některých případech dokonce skupiny přímo „preventivně“ zakládala z osob, jejichž střet s komunistickým režimem byl očekávatelný (například u účastníků druhého odboje). Kupříkladu na konci čtyřicátých let vznikla v rámci akce „Skaut“ za pomoci agenta Vlastislava Chalupy „ilegální“ Strana práce, která se nejen napojila na již existující odbojové skupiny, ale iniciovala i vznik dalších. Po zatčení skončilo svůj život na šibenici čtrnáct lidí.⁸⁶ Rozsudky za trestnou činnost, podněcovanou a vyprovokovanou Státní bezpečností, jsou mimořádně smutnou kapitolou v historii politických procesů.

Bratři Mašínové se snažili existenci skupiny utajit. Jak vyplývá z rozhovorů, neřekli nic přímo ani své matce, která si mohla jen domýšlet, co se děje: „Naše maminka tušila, že jsme měli něco společného s Chlumcem a Čelákovici. Během schůzek, když Roušar (přítel Zdeny Mašínové starší – *pozn. autorky*) byl přítomen, se obvykle vzdálila. Nikdy nic nenamítala.“⁸⁷ Jenom několik málo důvěryhodných lidí vědělo

⁸⁴ Srov. Rozhovor Ctirad Mašín, 19. 3. 2008; Masin, Barbara: *Odkaz. Pravdivý příběh bratří Mašínů*. Praha 2005, s. 96–97.

⁸⁵ Srov. ABS, f. Vyšetřovací spisy Správy vyšetřování StB, V-6297/MV; NA, f. GP Praha, T 135/49.

⁸⁶ Srov. Čelovský, Bořivoj: *Emigranti. Dopisy politických uprchlíků z prvních let po „Vítězném únoru“ 1948*. Ostrava 1998, s. 365; Blažek, Petr: *Politická represe v komunistickém Československu 1949–1989*. In: *Moc versus občan. Úloha represie a politického násilí v komunizme*. Bratislava 2005, s. 15.

⁸⁷ Rozhovor Josef Mašín, 19. 3. 2008.

o existenci skupiny. Bohužel někteří pravidlo utajení nedodržovali – a na to také následně v procesu konaném v roce 1955 doplatili jejich rodinní příslušníci.

Skupina chtěla absolvovat na Západě speciální výcvik a pokračovat v ilegální činnosti jako kurýři anebo vojáci v řadách armád. Domnívali se totiž, že brzy nastane třetí světová válka. Zde zřejmě hrála roli propaganda rádií Svobodná Evropa a Hlasu Ameriky, která hovořila o blížícím se konfliktu.

Skupina věděla, že opustit Československo nebude jednoduché. Ilegální odchod do zahraničí byl v zákonu na ochranu lidově demokratické republiky charakterizován jako „neoprávněné opuštění území republiky“.⁸⁸ Oficiální média velebila kvalitu života v ČSR, ale komunističtí mocipáni si byli vědomi, že kdyby pootevřeli klec, mohli by přijít o některé „ptáčky“. Pokud se občan Československa rozhodl, že chce žít v „hospodářském rozvratu imperialistické ciziny“, lidově demokratický režim toto hodnotil jako zločin. A bránil mu všemi prostředky.

Ochrana státních hranic patří mezi práva suverénního státu. V letech 1948 až 1989 nebylo však toto právo naplňováno, nýbrž zneužíváno. Občanům, žijícím v tehdejším Československu, byla upřena jedna ze základních lidských svobod. V bezprostřední blízkosti hranice stál zátaras – vysoký plot z ostnatého drátu, jehož účelem bylo elektrickým proudem usmrtit člověka, pokoušejícího se jej překonat. V první polovině 50. let byly navíc nejexponovanější úseky zaminovány. Tyto překážky byly účinné. Kupříkladu tříadvacetiletá Olga Fictumová zemřela v červnu roku 1953 v důsledku zranění výbuchem miny. Podobný osud potkal o rok a půl později teprve sedmnáctiletého Jana Junga.⁸⁹

„Narušitelé“ nicméně většinou umírali pod střelami pohraničnicků. Při výkonu služby byla pohraniční stráž oprávněna použít proti osobám, snažícím se uprchnout přes hranice, zbraň. Legislativní podklad pro použití zbraně byl dán zákonem o národní bezpečnosti, později zákonem č. 69/1951 Sb., o ochraně státních hranic. Komunistická moc udělala z velkého množství lidí, povoláných k ostraze hranic, své spoluviníky. Za vytvoření tohoto stavu nesou odpovědnost vedoucí činitelé tehdejšího režimu a velitelé PS.

Na druhou stranu je mýtem, že pohraničníci střilet museli, a pokud by to neudělali, byli by odsouzeni vojenskými soudy k dlouholetým trestům vězení.⁹⁰ Mohli

⁸⁸ Zákon ze dne 6. října 1948 na ochranu lidově demokratické republiky [online]. 2010. [cit. 1. srpna 2010]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/texty/zakon_1948-231.pdf>

⁸⁹ Srov. Pulec, Martin: *Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek. Seznamy osob usmrcených na státních hranicích 1945–1989*. Praha 2006, s. 174–190; Vaněk, Pavel: *Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice v letech 1951 až 1955*. Praha 2008, s. 67–116.

⁹⁰ Pulec, Martin: *Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek. Seznamy osob usmrcených na státních hranicích 1945–1989*. Praha 2006, s. 109.

uprchlíky záměrně minout a vyšetřující orgány by jim v těchto případech nedokázaly úmyslnou střelbu do vzduchu.

Lidé umírali jednotlivě, ale byly i případy, kdy byla na místě zabita celá skupina. V prosinci roku 1952 byl zastřelen muž, jeho manželka, patnáctiletá dcera a další žena. Byli zavražděni čtyři lidé, postřílení Pohraniční stráží komunistického Československa. Pohraničníci zabíjeli ženy i děti. Kupříkladu 17. srpna 1950 byl hlídkou PS zastřelen čtrnáctiletý hoch, Pavel Hynek. Další otřesný případ se stal v září 1952. Byl zabit dokonce jedenáctiletý chlapec. Chtěl si na hraniční řece vyzkoušet vor a zaplatil za to životem.⁹¹

Bratři Mašínové věděli, že přechod hranic bude riskantní. Rozhodli se prorazit hranice v nákladním autě. Spolu s nimi měl jet Zbyněk Janata, Milan Paumer a Egon Plech. Nedlouho před plánovaným odjezdem se na Ctirada Mašína obrátil Alois Bezucha, známý rodiny, který vedl hostinec nedaleko Poděbrad. Tvrdil, že posledních šest měsíců skrývá významného ilegálního pracovníka, kterého je třeba dopravit za hranice. Po poradě se strýcem se bratři rozhodli, že onoho člověka vezmou s sebou.⁹²

Jak popisuje Ctirad Mašín v rozhovoru, den před plánovaným odjezdem, dne 18. října 1951, byl muž zadržen: „Jistý Koutný – byl to člověk, který se ukrýval u restaurátora Bezuchy v jeho restauraci Na Cidlině. Byl prý rozpoznán ‚tajným‘ na ulici, když šel navštívit svou manželku před odchodem do zahraničí. Prozradil zjevně vše okamžitě bez sebemenšího odporu. Bezucha svedl vše na Koutného při našem setkání po soudu na společné cele na Pankráci. Bylo mi ovšem jasné, že Bezucha nesl alespoň část viny na mém dopadení, protože on byl jistě první, kterého StB sebrala. Nařídili mu, aby šel na schůzku se mnou, šel se mnou kolem sekretariátu KSČ, odkud na nás vyrazili a zatkli nás. Bezucha zjevně věděl, co se stane, ale nevaroval mne.“⁹³ Z archivních materiálů není zřejmé, kdo koho udal, ale je velmi pravděpodobné, že u krutých výsledků řekli Koutný i Bezucha zřejmě vše, co věděli. StB pak výpovědi přetvořila k obrazu svému.

Jak vyplývá z archivních dokumentů, soud byl smutnou fraškou. Koutný a Bezucha nebyli reálně z ničeho obviněni, žaloba se skládala z planých řečí o tom, že jsou členy ilegální skupiny, ale o aktivitách tohoto seskupení není téměř nic napsáno. Bezucha byl vinný proto, že schovával Koutného, a Koutný proto, že se zapojil do „ilegální skupiny“. O jeho činnosti Státní prokuratura v trestním oznámení píše: „Koutný spolupracoval se skupinou tím, že vozil svým autem členy skupiny na místa schůzek...“⁹⁴

⁹¹ Srov. Knoppová, Drahomíra – Páral, Karel (edd.): *Svědectví z dob totality 1948–1989*. Ostrava 1998, s. 17; Pulec, Martin: *Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek. Seznamy osob usmrčených na státních hranicích 1945–1989*. Praha 2006, s. 174–190.

⁹² Srov. Rozhovor Josef Mašín, 19. 3. 2008; ABS, f. V-239, Rozsudek Mareček Ladislav a spol., 15. 8. 1952.

⁹³ Rozhovor Ctirad Mašín, 19. 3. 2008.

⁹⁴ ABS, f. V-239, Trestní oznámení Mareček Ladislav a spol., 30. 11. 1951.

Koutný byl tedy vinný, protože někoho vozil autem, a dostal za to 15 let. „Vůdce skupiny“ Ladislav Mareček měl „rozmnožovat ilegální letáky a zasílat výhružné dopisy“. Pak se skrýval před policií a dostal za to 14 let. Tento proces je příkladem zcela vykonstruované soudní frašky, kdy ani příslušníci StB nebyli schopni vymyslet reálná obvinění. Soudní propaganda pak ze skupiny obviněných udělala nebezpečné „rozvraceč“ režimu: „Všichni obvinění se rekrutují z řad bývalých živnostníků, příslušníků nár. soc. strany. Za účelem, aby rozvraceli lidově demokratické zřízení v ČSR, napojili se na ilegální organizaci ... a jejich cílem v rozvratnické činnosti bylo usilovat o zvrát. ...“ atd.⁹⁵

V trestním oznámení je Ctirad Mašín charakterizován jako „společník a pomocník“. Ve spise je podrobně popisováno, jak chtěl uprchnout za hranice: „... jelikož Bezucha sdělil, že ví o jednom člověku, který by chtěl rovněž opustiti území ČSR, domluvili si Bezucha a Mašín schůzku na příští týden s tím, že si pojedou prohlédnouti hranice...“⁹⁶ Bezucha Mašínovi skutečně řekl o „významném ilegálním pracovníkovi“, ale spolu si hranice neprohlíželi. I další části trestního oznámení jsou plně nesmyslné. Ctirad Mašín vydržel dlouhé bití a nekonečné výslechy a jen se obával, co všechno StB ví. Když pochopil, že o činnosti jeho skupiny netuší nic, vymyslel si historku o potížích s dívkou a problémech na studiích. Mašín doslova řekl: „Zkonstruoval jsem bleskově velmi pravděpodobnou ‚bajku‘ o jistém děvčeti nevalné pověsti, kterou si velmi lehce ověřili. Moje ‚útrapy‘ při výsleších byly zaviněny tím, že jsem musel vše ‚zatloukat‘, dokud jsem nevěděl, co vlastně vědí. Důležité bylo vypadat jako kluk s přízemními zájmy, bez nebezpečí pro režim.“⁹⁷

Kromě Ctirada Mašína však StB zatkla jak jeho bratra, tak strýce. Tajní policisté si pro ně přišli až domů. Vzhledem k tomu, že se skupina připravovala na útěk, byl byt plný zbraní. Zbyněk Janata, Milan Paumer a Egon Plech je rychle uklidili na půdu, kam se také sami schovali. StB je neodhalila. Vzhledem k zatčení bratrů Mašínů však z útěku sešlo. Jak Josef Mašín, tak Ctibor Novák byli považováni za podezřelé a spolupachatele, byli vyslýcháni, mláćeni, ale nic nepřiznali. Josef Mašín k tomu řekl: „Výslechy byly dlouhé, trvaly mnoho hodin, vestoje, většinou se zavázanýma očima, takže nebylo možno určit, kolik těch estébáků je a kdo se do vás trefuje. Používali silná světla k oslepení. Vidět týrání ostatních nebylo možno, poněvadž oči byly většinou zavázány, ale bylo slyšet, obzvláště v noci, zvuky týraných. Bylo také někdy možno slyšet přes stěny, jak vlečou bezvládná těla po chodbě, než je hodili do cely.“⁹⁸

Vše popírali a StB Ctiboru Novákovi a Josefu Mašínovi uvěřila. O jejich vztahu s případem pak Státní prokuratura v žalobě napsala: „Z kolusních důvodů byli vzati

⁹⁵ ABS, f. V-239, Rozsudek Mareček Ladislav a spol., 15. 8. 1952.

⁹⁶ ABS, f. V-239, Trestní oznámení Mareček Ladislav a spol., 30. 11. 1951.

⁹⁷ Rozhovor Ctirad Mašín, 19. 3. 2008.

⁹⁸ Rozhovor Josef Mašín, 19. 3. 2008.

do vazby ještě Novák Ctibor a Mašín Josef, kteří v den zatčení Ctirada Mašína byli přítomni v jejich bytě. Dalším šetřením bylo však zjištěno, že oba jmenovaní nebyli zapojeni do protistátní činnosti a byli propuštěni na svobodu.⁹⁹ Ctibor Novák a Josef Mašín, kteří byli z „kolusních důvodů“ vzati do vazby, procházeli stejně jako Ctirad Mašín peklem, které si StB přichystala pro podezřelé. Ono „šetření“ bylo plné násilí a dlouhých výslechů bez přestávky.

Josefa Mašína a jeho strýce propustili po téměř třech měsících z vazby, nebyli shledáni vinnými, přesto Ctibor Novák přišel o zaměstnání. Již po svém zatčení v roce 1951 byl propuštěn z armády, přestože úřady došly k závěru, že byl nařčen neprávem a nebylo proti němu vzneseno žádné obvinění. Zprvu se mu podařilo, díky armádním konexím, získat práci jako vedoucí slavného hotelu Pupp (v té době se jmenoval Vojenská zotavovna Moskva) v lázních Karlovy Vary, ale brzy byl z této funkce vyhozen a mohl zastávat jenom místo vrátného.¹⁰⁰

Ctirad Mašín byl podroben psychickému i fyzickému mučení, vyšetřovali jej hodiny, ale i celé dny. Zčásti se k tomu Mašín v rozhovoru vrací: „Ve vyšetřovací vazbě StB v Bartolomějské jsem byl celkem asi tři měsíce. Na případu ‚pracovala‘ skupina ‚vyšetřováků‘ – nechali si říkat ‚pane referente‘. Úplně primitivnímu hrubému násilí, jakého se dopouštěl Grebeníček starší a jakému byl vystaven farář Josef Toufar (‚číhošťský zázrak‘) nebo západní vojáci v ‚domečku‘, jsem podroben nebyl, ale na své jsem si přišel. Jeden z výslechů trval čtyři dny bez přestávky.“¹⁰¹

Ctirad Mašín byl ve vazbě na Pankráci jedenáct měsíců, než se dostal před soud. Před přelíčením se nikdy nesešel s žádným advokátem, nebyla mu přečtena práva. Takto popsal Mašín proces: „Jednoho dne jsem byl z cely odveden do velké místnosti plné lidí. Nebylo mi vůbec jasné, o čem se tam jednalo. Po kratší době jsem byl odveden zpět na celu. Bylo mi řečeno, že jsem byl odsouzen. Kolik jsem ‚vyfasoval‘, jsem se dozvěděl až o něco později...“¹⁰² Převezli ho do velkého zadržovacího zařízení, kde shromažďovali všechny vězně, než je rozeslali do pracovních táborů. „Na společné cele jsem strávil jen několik dní. Cela byla úžasně přeplněná, na záchod se chodilo do pár kýblů.“¹⁰³ Ctirad Mašín byl odsouzen na dva a půl roku do uranových dolů v Jáchymově. S odbojovou činností, která už probíhala dva roky, si ho StB ale nespojila.

⁹⁹ To znamená, že důvodem jejich zatčení bylo pouhé podezření, že by mohli narušovat průběh vyšetřování. ABS, f. V-239, Žaloba Státního prokurátora v Praze, případ Mareček Ladislav a spol., 1. 4. 1952.

¹⁰⁰ Masin, Barbara: *Odkaz. Pravdivý příběh bratří Mašínů*. Praha 2005, s. 129.

¹⁰¹ Rozhovor Ctirad Mašín, 19. 3. 2008.

¹⁰² Srov. Rozhovor Ctirad Mašín, 19. 3. 2008; ABS, f. V-239, Rozsudek Mareček Ladislav a spol., 15. 8. 1952.

¹⁰³ Rozhovor Ctirad Mašín, 19. 3. 2008.